

Тараненко М.М.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Золотарьова Є.С.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ДИПЛОМАТИЧНІ ІМУНІТЕТИ ТА ПРИВІЛЕЇ

Протягом історії, більшість цивілізацій та держав визнавали непорушність статусу дипломатичних представників. З метою сприяння обміну інформацією та підтримки зв'язків, навіть у доісторичних суспільствах, відзначалися тенденцією надавати посланцям особливий захист. Традиційні методи захисту дипломатів включали релігійні норми гостинності та часте залучення священиків як посередників. Як і в інших випадках, коли релігія утверджувала цей принцип недоторканності, звичай підтверджував його, а взаємність зміцнювала. З часом ці обряди стали частиною національного законодавства та міжнародних угод, закріплюючи привілеї та імунітети дипломатичних представників. У статті розглядаються актуальні питання взаємодії держав та їхніх представників у контексті дипломатичного статусу. Розкрито роль міжнародних конвенцій та угод у встановленні стандартів щодо дипломатичних імунітетів, а також їхній вплив на правовий порядок міжнародного співтовариства.

Здійснено аналіз важливих аспектів, пов'язаних із обмеженням дипломатичних імунітетів у випадках порушень законодавства або загрози національній безпеці. Розкрито взаємозв'язок між забезпеченням прав та привілеїв дипломатів та їхньою відповідальністю перед законом та суспільством.

Завдяки проведеному аналізу в статті визначено перспективи подальших досліджень у галузі дипломатичних імунітетів, зокрема у контексті змін в сучасному міжнародному оточенні та посилення глобального співробітництва. Робота спрямована на поглиблення розуміння важливості та функціонування дипломатичних імунітетів у світлі актуальних викликів міжнародних відносин.

У висновках статті підкреслено, що дипломатичні імунітети є необхідним елементом сучасної дипломатії, забезпечуючи не лише ефективну роботу дипломатичних представників, а й збереження стабільності у міжнародних відносинах. Розкрито важливість збереження балансу між імунітетами та відповідальністю перед законом, а також визначено перспективи розвитку нормативно-правового базису, регулюючого цю сферу.

Ключові слова: дипломатичні представники, дипломатичні привілеї, конвенції, міжнародні угоди, дипломатичні імунітети.

Постановка проблеми. Дослідження дипломатичних імунітетів і привілеїв є ключовим для розуміння та сприяння мирним вирішенням міждержавних конфліктів, де дипломатія відіграє роль каталізатора для досягнення консенсусу.

Проблема дипломатичних імунітетів та привілеїв в сучасному світі виникає на тлі змін у міжнародних відносинах та динамічного розвитку суспільства. Специфічний статус, який належить дипломатичним представникам, та їхні привілеї та імунітети стали предметом уваги, особливо в контексті взаємодії держав, правового регулювання та забезпечення прав та обов'язків в рамках

міжнародного співтовариства. На даний момент у науковому співтоваристві існує значний обсяг досліджень та публікацій, присвячених темі дипломатичні імунітети та привілеї. Вони охоплюють різні аспекти цієї теми, включаючи історичний розвиток, правові аспекти, етичні виміри та взаємозв'язок з міжнародними відносинами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато досліджень концентруються на історичний розвиток дипломатичних імунітетів та їх еволюцію з часом, наприклад, праця Марши Фрей і Лінди Фрей «Дипломатичний імунітет» [1]. Дослідження охоплюють періоди від доісто-

ричних суспільств до сучасності, розкриваючи традиційні методи захисту, релігійні впливи і їх трансформацію в сучасному правовому контексті. Дослідники вивчають роль міжнародного права та міжнародних конвенцій у визначенні стандартів для дипломатичних імунітетів, наприклад, праця Садіка Сафіяну і Абдул-Рауф Махмуд Абби «Привілеї та імунітет дипломатичних представників згідно з міжнародним правом» [4]. Аналізуються конкретні конвенції, такі як Віденська конвенція про дипломатичні відносини, та їх вплив на міжнародні стосунки.

Постановка завдання. Мета роботи полягає у вивченні питання дипломатичних імунітетів та привілеїв у сучасному світі, де глобалізація та зміна умов взаємодії міжнародних агентів вносять нові виклики у політику та дипломатію.

Виклад основного матеріалу. В історії стародавнього світу захист, який надавався іноземним посланникам, відрізнявся у значній мірі. Наприклад, у Греції герольди, яких визнавали недоторканими міста-держави, отримували безпечний проїзд перед початком переговорів. Проте недоторканність посланців зазвичай не дотримувалася третіми особами. Із зростанням потужності імперій у Китаї, Індії та Середземномор'ї, рівень дипломатичного захисту зменшувався. Важливий етап у розвитку права дипломатичного імунітету належить римлянам, які обґрунтували його релігійним і природним правом, системою норм, що застосовувалися до всіх людей від природи, а не від суспільства. Римське право гарантувало недоторканність послів навіть у період війни.

У середньовіччі Європі посланці з їхнім оточенням користувалися правом безпечного проходу. Дипломат не ніс відповідальності за злочини, вчинені до його місії, але він відповідав за будь-які правопорушення, вчинені під час неї. У період Відродження розвивалися посольства, що сприяло до розширенню кількості консулів та наданого їм імунітету. Під час Реформації держави зверталися до концепції екстериторіальності, щоб виправдати дипломатичне звільнення від кримінального та цивільного права. Ця концепція була використана для виправдання привілеїв, і юристи XVII–XVIII століть зверталися до природного права для визначення, виправдання чи обмеження імунітетів. Наприкінці XIX століття європейські стандарти, такі як дипломатичний імунітет і рівність держав, розповсюдилися по всьому світу через розширення європейських імперій. Доктрина *quasi extra territorium* (лат. «ніби поза територією») була розроблена голландським юристом

Гуго Гроцієм (1583–1645) для санкціонування таких привілеїв, а протягом 17-го та 18-го століть інші теоретики звернулися до природного права, щоб визначити, виправдати або обмежити зростаючу кількість імунітетів. Закінчивши Французьку революцію, яка поставила під сумнів деякі традиції *ancien régime*, недоторканність дипломатів була підтверджена, і до кінця XIX століття розширення європейських норм стосовно імунітету та привілеїв дипломатів простяглося на весь світ.

Обов'язки дипломатичних агентів визначаються стандартами міжнародного права та муніципального права (права конкретної країни). Згідно зі статтею 3(1) Віденської конвенції про дипломатичні зносини 1961 року, дипломатичні агенти виконують різноманітні функції. Дипломатичні агенти є віддзеркаленням політики та поглядів своєї держави, яка їх висилає. Їхня основна функція виступити в ролі рупора між главою своєї держави та міністром закордонних справ для взаємодії з приймаючою державою. Дипломатичні агенти захищають права та інтереси своєї держави відповідно до муніципального законодавства приймаючої держави. Одна з ключових функцій дипломатичних агентів – ведення переговорів від імені акредитуючої держави з приймаючою державою для забезпечення дружби та співпраці. Також, дипломати повинні слідкувати за подіями та відзначати ті, які можуть вплинути на інтереси їхньої держави. Згідно з Віденською конвенцією, дипломатичні агенти можуть виконувати консульські функції, такі як реєстрація подій, що стосуються підданих своєї держави в країні походження, видача паспортів та інші адміністративні обов'язки [2].

Система міжнародних норм та конвенцій, що регулюють дипломатичні привілеї та імунітети, базується на ряді ключових документів і нижче ми розкриємо їх зміст. Ці конвенції визначають основні принципи дипломатичних відносин, забезпечуючи дипломатичним агентам специфічні привілеї та імунітети для виконання їхніх обов'язків. Вони створюють юридичний каркас, який сприяє ефективному функціонуванню дипломатичної спільноти та забезпечує захист інтересів держав у міжнародних відносинах.

Віденська конвенція про дипломатичні відносини 1961 року – це міжнародний договір, який визначає рамки дипломатичних відносин між незалежними країнами. Його метою є сприяння «розвитку дружніх стосунків» між урядами через єдиний набір практик і принципів; зокрема, він кодифікує давній звичай дипломатичного

імунітету, згідно з яким дипломатичним представництвом надаються привілеї, які дозволяють дипломатам виконувати свої функції, не боячись примусу чи переслідувань з боку країни перебування. Віденська конвенція є наріжним каменем сучасних міжнародних відносин і міжнародного права, ратифікована та дотримується майже повсюдно; згодом він вважається одним із найуспішніших правових документів, розроблених Організацією Об'єднаних Націй [1].

Віденська конвенція про консульські зносини 1963 року є міжнародним угодою, яка встановлює рамки консульських відносин між незалежними державами. Цей договір, прийнятий у 1963 році та набувши чинності в 1967 році, отримав ратифікацію від 182 держав. Віденська конвенція про консульські зносини систематизує численні практики консульської діяльності, що виникли внаслідок традицій та різноманітних двосторонніх угод між країнами. Консули традиційно призначаються для представлення інтересів своїх держав або громадян у посольствах чи консульствах інших країн. Угода конкретизує та формалізує функції, права та імунітети, які надаються консульським посадовим особам та їхнім установам. Також вона визначає права та обов'язки «держави перебування» (де знаходиться консул) та «держави-відправника» (держави, яку представляє консул).

Женевські конвенції 1949 року та Додаткові протоколи 1977 року є міжнародними угодами, прийнятими під егідою Міжнародного Комітету Червоного Хреста, що регулюють поведінку сторін конфліктів з військовими діячами, пораненими та військовополоненими. Хоча спрямовані переважно на захист поранених та військовополонених під час війни, також містять положення про захист медичного персоналу та цивільних осіб, включаючи дипломатичних представників у воєнний час.

Конвенція Організації Об'єднаних Націй про привілеї та імунітети ООН 1946 року визначає правовий режим, що застосовується до ООН та її представників, забезпечуючи їм привілеї та імунітети для ефективного виконання їхніх функцій та місій. Ця конвенція є ключовим правовим інструментом, який дозволяє ООН виконувати свої обов'язки та завдання в рамках міжнародних відносин. Конвенція надає ООН та її високопосадовцям ряд привілеїв і імунітетів, які включають захист від юридичного переслідування та оподаткування. Це забезпечує незалежність та ефективність організації в здійсненні своїх завдань. Також, даний міжнародний документ, захищає

представників ООН та їхніх спеціальних уповноважених від юридичного переслідування та інших обмежень у виконанні їхніх обов'язків. Це сприяє вільному виконанню їх робочих завдань. Конвенція гарантує недоторканність майна та архівів ООН, що забезпечує безперешкодний доступ та використання необхідних ресурсів для роботи організації.

Конвенція про спеціальні місії 1969 року є міжнародним правовим документом, який регламентує статус та функції спеціальних місій, що не є дипломатичними місіями, в контексті міжнародних відносин. Ця Конвенція заповнює прогалини, які можуть виникати при виконанні спеціальних місій та забезпечує їхню ефективну діяльність, враховуючи особливості цих місій в порівнянні з дипломатичними.

Юрисдикційний імунітет – це правовий принцип, який надає певним суб'єктам (зазвичай державам чи їхнім представництвом) імунітет від юрисдикції судових органів інших держав. Цей принцип базується на ідеї недоторканності та захисту суверенітету держав та інших суб'єктів від судового переслідування в конкретних випадках. Юрисдикційний імунітет означає, що особи з імунітетом не можуть бути притягнуті до суду за будь-які незаконні дії чи правопорушення, вчинені під час перебування в приймаючій державі протягом періоду їх перебування. Це поширюється на всі юрисдикції: цивільні, адміністративні чи кримінальні. Таким чином, дипломатичний агент, який вчинив незаконні дії в державі перебування, не може бути притягнутий до кримінальної відповідальності в місцеві суди, оскільки суди були б некомпетентними розглядати по суті позов, поданий проти такої особи.

Незважаючи на те, що імунітет від юрисдикції відрізняється від особистої недоторканності, можна вважати, що ці два привілеї доповнюють один одного. Стаття 31 Віденської конвенції передбачає, що дипломатичний агент користується імунітетом від кримінальної юрисдикції держави перебування.

Повне звільнення дипломатичного агента від місцевої кримінальної юрисдикції, як видається, повністю виправдано вимогою його функції. Інакше навряд чи можна було б гарантувати недоторканність його особи, закріплену статтею 29 Віденської конвенції.

Тому можна сказати, що найважливішим наслідком особистої недоторканності посланника є його право на звільнення від юрисдикції держави перебування щодо кримінальних прова-

дження. Імунітет дипломатичного агента в цьому відношенні є абсолютним, і він ні за яких обставин не може бути засуджений або покараний місцевими кримінальними судами країни, до якої він перебуває.

Акредитований. В статті 31 Віденської конвенції зазначається, що дипломатичні службовці звільняються від будь-якої цивільної чи кримінальної юрисдикції держави, в якій вони акредитовані [3].

Хікі та Фіш (1990 рік), резюмуючи цю позицію, стверджують, що щодо звільнення дипломатичних представників від кримінальної юрисдикції, теорія та практика міжнародного права сьогодні погоджуються, що приймаюча держава не має права ні за яких обставин переслідувати та карати дипломатичних представників. Установленим принципом закону є те, що дипломатичний агент ні за яких обставин не може бути притягнутий до відповідальності в державі перебування за будь-який кримінальний злочин, який може бути скоєний. Зрозуміло, що цей абсолютний імунітет поширюється також на дії, вчинені в його приватній якості, тому що важко зрозуміти, як злочин може бути вчинений дипломатичним агентом під час виконання його офіційних функцій.

Особа, яка має право на імунітет у приймаючій державі, все ще може підпадати під юрисдикцію своєї рідної держави після відкликання або звільнення зі служби. Держава, що направляє, може попросити державу, що приймає заарештувати та видати його, щоб він міг постати перед судом у посилаючій державі.

Недоторканність дипломатів – це принцип дипломатичного права, який гарантує особисту імунітету та захист від судового переслідування представників дипломатичних місій. Цей принцип є ключовим для забезпечення незалежності та ефективності дипломатичної служби.

Уся офіційна кореспонденція представництва є недоторканною. Поняття недоторканності спілкування поширюється на валізи дипломатичних агентів. Безумовно, це загальновизнана міжнародна практика ймовірно міжнародне право, що у виняткових випадках, коли приймаюча держава мала для цього підстави підозрюючи зловживання, вона мала право оскаржити дипломатичну пошту. Це могло б, тобто просити дозвіл на перевірку вмісту. Держава-відправник може або дозволити відкрити мішок, і перевірити або повернути мішок на місце його походження

«Дипломатична пошта» визначається як «пакет, що містить офіційну кореспонденцію та документи або статті, призначені виключно для офіційного користування, незалежно від того, супроводжуються дипломатичним кур'єром чи ні, які використовуються для офіційного зв'язку, зазначеного в статті 1 видимі зовнішні ознаки їх характеру як дипломатичної сумки» [4].

Висновки. Варто підкреслити ключові аспекти та важливість дипломатичних привілеїв та імунітетів у міжнародних відносинах. Ці принципи є фундаментальними для нормального функціонування дипломатичної служби та сприяють ефективному взаємодії між державами. Також вони відіграють важливу роль у забезпеченні незалежності та безпеки дипломатичних представництв, а також захисті прав та привілеїв дипломатичних агентів. Дипломатичні привілеї та імунітети відіграють важливу та невід'ємну роль на міжнародній арені, визначаючи ефективність та безпеку дипломатичних відносин між державами. Роль цих привілеїв можна визначити в кількох ключових аспектах

Дипломатичні привілеї та імунітети гарантують безпеку та недоторканність дипломатів, їхніх сімей та майна. Це забезпечує можливість вільного виконання дипломатичних обов'язків без страху переслідувань чи обмежень в країні приймачі. Недоторканність листування та інші привілеї дозволяють дипломатам вести конфіденційні перемовини та обмін інформацією без турбулентностей чи можливих протиріч. Імунітет від арешту та судового переслідування сприяє формуванню довіри між державами та сприяє встановленню партнерських відносин, оскільки дипломати можуть взаємодіяти на основі взаємного поваги та визнання прав та привілеїв. Дипломатичні привілеї дозволяють державам вільно та відкрито співпрацювати у вирішенні міжнародних питань, в тому числі в сфері політики, економіки, культури та інших аспектів. Дипломатичні імунітети слугують як засіб захисту суверенітету держав, дозволяючи їм визначати свою позицію та захищати свою гідність на міжнародній арені. Привілеї та імунітети сприяють мирному вирішенню конфліктів, оскільки вони дозволяють державам вести діалог та перемовини без обмежень та страху перед юридичними наслідками. Узагальнюючи, дипломатичні привілеї та імунітети відіграють ключову роль у стабільності та ефективності міжнародних відносин, сприяючи розвитку взаєморозуміння та співпраці між державами.

Список літератури:

1. Marsha L. Frey. Diplomatic immunity. *Britannica*. 5. URL: <https://www.britannica.com/topic/diplomatic-immunity> (дата звернення: 13.01.2024).
2. Ashish Sharm. Functions, Privileges and Immunities of a Diplomat Pleaders. URL: <https://blog.ipleaders.in/all-about-diplomat/> (дата звернення: 15.01.2024).
3. About the Vienna Convention on Diplomatic Relations. *Diplomatic Appointments Logo*. URL: <https://diplomaticappointments.com/the-vienna-convention-on-diplomatic-relations-1961/> (дата звернення: 15.01.2024).
4. Sadiq Safiyanu, Abdul-Rauf Mahmoud Abba. The Privileges and Immunities of Diplomatic Envoys Under International Law. URL: https://www.researchgate.net/publication/342130616_The_Privileges_and_Immunities_of_Diplomatic_Envoys_Under_International_Law. (дата звернення: 17.01.2024)

Taranenko M.M., Zolotarova Ye.S. DIPLOMATIC IMMUNITIES AND PRIVILEGES

Throughout history, most civilizations and states have recognized the inviolability of the status of diplomatic representatives. In order to facilitate the exchange of information and the maintenance of connections, even in prehistoric societies, there was a tendency to give special protection to messengers. Traditional methods of protecting diplomats included religious norms of hospitality and the frequent involvement of priests as mediators. As in other cases, when religion affirmed this principle of inviolability, custom confirmed it, and reciprocity strengthened it. Over time, these ceremonies became part of national legislation and international agreements, enshrining the privileges and immunities of diplomatic representatives.

The article deals with topical issues of interaction between states and their representatives in the context of diplomatic status. The role of international conventions and agreements in setting standards for diplomatic immunities, as well as their impact on the legal order of the international community, is revealed.

An analysis of important aspects related to the limitation of diplomatic immunities in cases of violations of legislation or threats to national security was carried out. The relationship between ensuring the rights and privileges of diplomats and their responsibility before the law and society is revealed.

Thanks to the analysis, the article identifies the prospects for further research in the field of diplomatic immunities, in particular in the context of changes in the modern international environment and the strengthening of global cooperation. The work is aimed at deepening the understanding of the importance and functioning of diplomatic immunities in the light of the current challenges of international relations.

The conclusions of the article emphasize that diplomatic immunities are a necessary element of modern diplomacy, ensuring not only the effective work of diplomatic representatives, but also the preservation of stability in international relations. The importance of maintaining a balance between immunities and responsibility before the law is revealed, as well as the prospects for the development of the regulatory and legal framework regulating this area are determined.

Key words: *diplomatic representatives, diplomatic privileges, conventions, international agreements, diplomatic immunities.*